

Motion till riksdagen 2005/06:Kr374

av **Gunilla Tjernberg m.fl. (kd)**

Spel och spelberoende

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	4
4	Statliga spelbolag och folkrörelsespel.....	4
4.1	Översyn av lotterilagen	6
4.2	Vinstandelstaket	6
4.3	Marknadsföring	6
4.4	Värdeautomatspel.....	7
4.5	Illegala spelautomater	8
4.6	Statliga kasinon	8
5	Spel förmedlade ”via elektromagnetiska vågor”	9
5.1	Internetspelens frammarsch under året.....	9
5.2	Spel via mobiltelefoner på frammarsch.....	10
5.3	Interaktiv tv (via digital-tv) i framtiden.....	11
6	Spelberoende.....	11
6.1	Ansvarsfrågan	12
6.2	Behandling och behandlingshem.....	13
6.3	Sociala redovisningar	13
6.4	För in spelmissbruk i socialtjänstlagen.....	14
7	EU	15

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka föreningslivets andel av spelmarknaden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vinstandelstaket.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Lotteriinspektionen i uppdrag att följa upp marknadens självsanering av marknadsföringen av spel.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att dra in tillståndet för värdeautomater.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av konsekvenserna av införandet av värdeautomater.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att enbart tillåta spel på värdeautomater under kvällar och helger.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om illegala värdeautomatspel.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning kring spel förmedlade via elektromagnetiska vågor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppmärksamma ökat spelberoende via Internet bland unga män.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verkställa Folkhälsoinstitutets handlingsplan mot spelberoende.¹
11. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om att tydliggöra ansvarsfrågan i t.ex. socialtjänstlagen.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja inrättandet av fler behandlingsplatser för spelberoende.¹
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning kring spelberoende och professur.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i lotterilagen kräva att en viss andel av spelbolagens intäkter överförs till arbetet mot spelberoende.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att delar av de outtagna vinsterna som går tillbaka till staten bör avsättas för spelberoende.¹
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att spelmissbruk skall föras in i socialtjänstlagen.¹
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att exkludera speltjänster från EU-direktivet om tjänster på den inre marknaden.

Fel! Okänt namn på

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att inkludera en tydlig definition av pyramidspel i EU:s direktiv.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om krav på s.k. sociala redovisningar för ett ansvarsfullt spelande hos de svenska spelbolagen.

¹Yrkandena 9–12, 15 och 16 hänvisade till SoU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Svenskar är ett spelande folk. Vi spelar ofta och vi spelar för mycket pengar. Mer än 85 procent av befolkningen spelar i någon form varje år. Svenskarna satsade enligt Lotteriinspektionen över 36,5 miljarder på spel under 2004, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med år 2003. Det är ca tio gånger mer än vad vi skänkte till välgörande ändamål (till så kallade 90-konton). Spel förnöjer och roar. För de flesta är spelandet ett oskyldigt nöje, ett sätt att få en lagom dos av dramatik i vardagen. För många leder det å andra sidan till ett beroende som kan jämföras med alkoholmissbruk. Staten måste ta båda dessa aspekter i beaktande vid utformningen av politiken på dessa områden.

4 Statliga spelbolag och folkrörelsespel

Sedan lång tid tillbaka har vi en starkt kontrollerad spelmarknad i Sverige. Spel och lotterier får anordnas endast efter tillstånd och alla tillstånd står under statlig kontroll. Inkomsterna från spel och lotterier skall vara förbehållna allmänna eller allmännyttiga ändamål, vilket har definierats som föreningslivet, hästsporten och staten. Det finns tre aktörer på den svenska spelmarknaden. Den största spelanordnaren är det statligt ägda företaget Svenska Spel och därefter kommer Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG). Utöver dessa har också folkrörelserna/föreningslivet rätt att anordna lotterier, och då går vinsten direkt till den egna verksamheten.

Ur Lotteriinspektionen (2005): Spelmarknadens utveckling i Sverige och internationellt

Tabell 1 - Omsättning på spel före utbetalda vinster, miljoner kronor										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Spelbolagen										
ATG	8770	9049	9332	9795	10177	10502	10680	10177	10534	10776
Svenska Spel		10695	11269	12732	13342	13949	15557	17685	18813	19354
därav Tipstjänst	7202	7177								
därav Penninglotteriet	3790	3518								
Casino Cosmopol							33 ²⁾	304 ²⁾	720 ²⁾	855 ²⁾
Summa	19762	19744	20601	22527	23519	24451	26270	28166	30067	30983
Folkrörelsernas spel och lotterier										
Folkspels lotterier	2997	3112	3255	2896	2944	2898	3119	3011	2269	1872
därav Bingolotto	2997	3108	3180	2804	2639	2667	2937	2790	2180	1638
Bingo	2100	2000	1983	1950	1958	1915	1869	1836	1820	1800
Rikslotterier	617	634	589	743	710	739	794	853	878	800
Lokala lotterier	220	185	180	155	137	120	112	107	100	95
Regionale lotterier	54	52	40	35	37	20	9	9	5	3
Varuspel på bingohallar	-	..	250	230	270	240	-	-	-	-
Summa	5988	5983	6297	6069	6056	5932	5903	5816	5072	4570
Restaurangkasino ¹⁾	1152	1162	1156	1165	1200	1192	1088	1126	1058	1000
Övriga varuspel ¹⁾		15	350	570	730	610	-	-	-	-
Totalt	26902	26904	28404	30331	31505	32185	33261	35108	36197	36553
- = Ingen verksamhet .. = Verksamhet har förekommit med uppgifter saknas <i>Kursiv stil = Preliminära eller uppskattade värden</i>										
1) Låg svarsfrekvens bland undersökta restaurangkasino- och varuspelsanordnare vilket resulterar i att tillförlitligheten i uppgifterna om restaurangkasinospel och varuspel är lägre än för övriga redovisade uppgifter.										
2) Uppgifter för Casino Cosmopol redovisas enbart efter utbetalda vinster.										

Enligt Lotteriinspektionen är den största aktören på marknaden är AB Svenska Spel som inklusive värdeautomatspelet och Casino Cosmopol står för 56 procent av marknaden, vilket är en ökning med två procent jämfört med år 2003. För folkrörelserna är förhållandet det motsatta. Folkrörelsernas sammanlagda spel och lotterier fortsätter att tappa marknadsandelar – från 14 procent år 2003 till 12 procent år 2004. Den främsta anledningen till folkrörelsernas nedgång är Bingolottos minskade försäljningssiffror. AB Trav och Galopp (ATG) har oförändrat 29 procent av den totala spelmarknaden, och de privata aktörer som driver restaurangkasino utgör tre procent av spelmarknaden.

För att säkerställa att föreningslivets intäkter inte minskade till följd av detta beslutade riksdagen att vinsten från Svenska Spels så kallade värdeautomatspel skulle tillfalla föreningslivet. År 1996 beslutade riksdagen att detta system skall ersättas av ett vinstdelningssystem mellan staten och föreningslivet. Detta har nu genomförts. Från och med 2004 räknas stödet till folkrörelserna utifrån Svenska Spels hela överskott, enligt ett speciellt vinstdelningssystem, och inte bara från värdeautomaterna.

Det nya vinstdelningssystemet fördelas på samma sätt som det gamla, ca 80 procent via Riksidrottsförbundet och ca 20 procent via Ungdomsstyrelsen. Det är positivt att en del pengar överförs till föreningslivet. Samtidigt anser vi att det vore en bättre utveckling om folkrörelsernas egna spel kunde få ett större utrymme på dagens spelmarknad så att resurserna går till folkrörelserna direkt och inte via staten eller Svenska Spel. Vi anser därför att staten måste pröva olika åtgärder för att stärka föreningslivets andel av spelmarknaden. En

Fel! Okänt namn på

åtgärd för att åstadkomma detta är att ge alla aktörer (Svenska Spel, ATG, föreningslivet) på spelmarknaden samma villkor, vilket inte är fallet idag.

4.1 Översyn av lotterilagen

Riksdagen har beslutat vissa lagändringar på spelområdet. Kristdemokraterna välkomnar att Lotteriinspektionen i samarbete med polismyndigheten och kommunen skall pröva tillstånd om automatspel, i stället för att socialnämnden prövar tillstånd i samarbete med polismyndigheten. Vi var däremot kritiska till förslagen att under vissa förutsättningar godkänna spelande på kredit samt att förväntad avkastning från värdeautomatspel skall beaktas vid tillståndsgivning för bingospel.

4.2 Vinstandelstaket

Regeringen har tillsatt en utredning som skall se över hela lotterilagstiftningen. Betänkandet skall vara klart i slutet av 2005. Svenska Spel och ATG har hävdad att höjda vinster är en förutsättning för att kunna möta konkurrensen från de stora internationella spelbolag som lockar alltfler svenska spelare till sig. Detta har lett till att utredningen i mars 2005 presenterade ett delbetänkande om vinstandelstaket. Utredningen håller förvisso med om att konkurrenternas bättre odds och högre återbetalningsprocent lockar till sig spelare. Men trots det ser utredningen två bärande skäl för att inte gå med på att höja vinståterbetalningarna i nuläget. Dels är osäkerheten för stor om vilka effekter en sådan ökning kan ha för till exempel spelberoendet, dels kan höjda vinstandelar mycket väl rycka undan fötterna för det svenska spelmonopolet eftersom den svenska lotterilagstiftningen i så fall kan komma att stå i strid med EG-rätten. Enligt de domar det svenska rättsmaskineriet hittills presterat konstateras det att monopolbestämmelserna hänger intimt ihop med försvaret av folkhälsan.

Kristdemokraterna instämmer i utredningens slutsatser och anser att vinstandelstaket inte bör höjas.

4.3 Marknadsföring

All vinst från spel skall gå till allmänna eller allmännyttiga ändamål. Trots detta går varje år flera hundra miljoner av spelbolagens vinster till marknadsföring av spel, och det är en summa som ökat kraftigt under senare år. År 1998 investerade den svenska spel- och lotterimarknaden 370 miljoner kronor i marknadsföringsåtgärder, det vill säga 1 miljon om dagen. Den siffran har på sex år fördubblats till två miljoner kronor om dagen. Spelbolagen driver en alltmer aggressiv marknadsföring. Själva anser de att marknadsföringen är av mer informativ än säljande karaktär. Det är en åsikt som få andra delar.

Kristdemokraterna anser inte att den nivå på marknadsföring av spel som vi i dag ser är rimlig och inte heller den alltmer pådrivande karaktären i reklamen som aktivt uppmuntrar till spelande. Spelbolagen har nu på eget initiativ beslutat att tillsammans genom självsanering begränsa marknadsföringen. Det är positivt. Vi anser att Lotteriinspektionen bör få i uppdrag att följa detta arbete för att tillse att en begränsning verkligen kommer till stånd. Dessutom anser Kristdemokraterna att översynen av lotterilagen även bör inkludera att utarbeta tydliga gränser för marknadsföring av spel.

4.4 Värdeautomatspel

Värdeautomatspelen Jack Vegas och Miss Vegas lanserades 1996 och har under de senaste åren ökat sin omsättning explosionsartat. De är nu Svenska Spels i särklass populäraste spel. Snabbheten i dessa spel gör att riskerna är stora för att spelare skall utveckla spelberoende. Automaterna lockar dessutom – bl.a. på grund av de låga insatserna – till sig unga spelare, vilka är särskilt utsatta när det gäller risken att drabbas av spelberoende. De ungdomsrelaterade problemen med värdespelsautomaterna skapar ett dilemma för ungdomsorganisationerna att ta emot bidrag som ursprungligen kommer från värdespelsautomater. Flera rapporter visar också att åldersgränsen på 18 år inte respekteras. Kristdemokraterna anser att tillståndet omedelbart skall dras in från innehavare som inte upprätthåller åldersgränsen.

År 1999 ändrades lotterilagen så att de restaurangägare som har värdespelsautomater fick möjlighet att lösa in värdebevis från automaterna på upp till 500 kronor. Tidigare fick enbart 100 kronor betalas ut i pengar. Den resterande vinsten, max 1 000 kronor, gavs i form av presentkort. Vi kristdemokrater var redan då kritiska till att öka restaurangernas möjlighet att lösa in vinsterna till pengar eftersom vi befarade att det skulle öka risken för spelberoende. Sedan denna möjlighet infördes har också värdeautomatspelen fått en explosionsartad utveckling, och alltfler rapporter tyder på att de är en källa till spelberoende.

När regeringen 1995 gav Svenska Spel, dåvarande Tipstjänst AB, tillstånd att anordna spel på värdeautomater beslutades att en utvärdering skulle genomföras när 5 000 automater placerats ut. I dag finns cirka 7 100 automater utplacerade med en bruttoomsättning på nära 7 miljarder, men ännu har inte regeringen presenterat någon sådan utvärdering. Det är oacceptabelt att regeringen inte tagit allvarigare på detta åtagande. Kristdemokraterna anser därför att en utvärdering omedelbart skall göras där konsekvenserna av införandet av värdeautomatspelen studeras. Denna utvärdering bör sedan kunna ligga till grund för en skarpare reglering på detta område. Vi anser dessutom, liksom FHI (Folkhälsoinstitutet), att spelen redan nu bör begränsas till att enbart få användas under kvällstid och helger eftersom spelandet på dagtid enligt FHI domineras av de spelare som är spelberoende eller har problem med sitt spelande.

Fel! Okänt namn på

4.5 Illegala spelautomater

Enligt beräkningar finns det bortåt 3 000 illegala spelautomater utplacerade runtom i landet. De omsätter cirka tre miljarder kronor varav en miljard är en ren vinst som går rakt ner i fickan på den organiserade brottsligheten. Tyvärr prioriterar inte polisen denna typ av brottslighet, trots att många uppgifter om illegala spelautomater har anmälts från Lotteriinspektionens sida till polisen. Detta är allvarligt eftersom små insatser ger stor utdelning. För något år sedan lyckades polisen i Örebro få olagligt automatspel att i stort sett upphöra genom att två män avdelades för arbetet under två månader och genom samarbete med Lotteriinspektionen. Kristdemokraterna anser att polisen bör prioritera åtgärder mot de illegala spelautomaterna, eftersom de har starkt samband med den organiserade brottsligheten.

4.6 Statliga kasinon

Efter årtal av diskussioner beslutade riksdagen 1999 att etablera internationella kasinon i Sverige. Casino Cosmopol är ett helägt dotterbolag till Svenska Spel, som fick regeringens uppdrag att etablera fyra internationella kasinon i Sverige. Resultatet lät inte vänta på sig – över 100 000 nya spelare registrerades 2004 och omsättningen steg med 64 procent till 495 miljoner. Cirka 1 000 personer arbetar på de fyra kasinona.

Tyvärr har man också uppnått andra mål. Enligt den rapport som Länskriminalen i Stockholm presenterade den 31 augusti 2005 har 122 anmälningar om brott gjorts som direkt kan kopplas till Casino Cosmopol i Stockholm sedan starten i mars 2003. Våldsbrott, hot mot tjänsteman och stöld är de vanligaste brotten. Tio anmälningar rör narkotikabrott, bruk och innehav inne på kasinot. Åtta ärenden handlar om misstänkt penningtvätt. Utöver det finns återkommande misstankar om att prostitution förekommer.

Kristdemokraterna motsatte sig beslutet att inrätta internationella kasinon. Kasinospelandet som form, med möjlighet till mycket stora vinster, innebär en ökad risk för spelberoende. Till detta kommer att kasinon tyvärr har visat sig vara en miljö som drar till sig grov brottslighet. Hasardspel bygger nämligen på samma idé som brott, chansen att snabbt tjäna stora pengar med liten arbetsinsats. Frågan man måste ställa sig är vilket ansvar staten bör ta när det visat sig vara en verksamhet som upprätthåller kriminalitet och kränker människors värden.

I en interpellationsdebatt hösten 2003 menade finansminister Bosse Ringholm, som var den politiskt ansvarige, att kritiken mot Casino Cosmopol var tagen ur luften. Och det är inte så konstigt. Kasinoverksamheten har blivit en vinstmaskin för Socialdemokraterna som förra året bidrog med 320 miljoner kronor till statskassan. För en regering utan ambitioner att skapa nya jobb och tillväxt för att få mer pengar till statskassan är kasinoverksamheten ett nödvändigt tillskott i statsbudgeten. I linje med att Casino Cosmopol och Svenska Spel ligger under Finansdepartementet kommer det ekonomiska intresset i första hand. Regeringen har tillsatt Lotteriutredningen, som skall avlägga

rapport den 15 december 2005. Det heter där att ”utredaren skall även beakta utvecklingens och förslagets inverkan på folkhälsan och de sociala skyddshänsyn som skall tas”. Människan kommer först i andra hand.

5 Spel förmedlade ”via elektromagnetiska vågor”

Spel via Internet är spel förmedlade ”via elektromagnetiska vågor”. En annan sådan spelomöjlighet som är under utveckling men ännu inte är så uppmärksam är spel via mobiltelefon. Formerna har samma problematik sett ur ett spelberoendeperspektiv: 1) Ingen ser dig när du spelar. 2) Det finns inga särskilda öppettider. 3) Man spelar inte med konkreta sedlar och mynt och pengarnas värde uppfattas lätt som monopolpengar.

Riksdagen fattade ett beslut våren 2004 som innebär att möjligheterna till spel förmedlade via elektromagnetiska vågor ökat, det vill säga spel via Internet och via mobiltelefoner. Sådana förändringar i systemen bör också föranleda en analys av vilka konsekvenser det får för spelarna och för spelmarknaden. Även om tendensen för Internet verkar vara tydlig saknas fortfarande forskning om konsekvenserna av spel över Internet och mobiltelefoner. Kristdemokraterna anser därför att det borde initieras omfattande forskning kring utvecklingen av spelmarknaden och den nya tekniken. Det är forskning som kan ligga till grund för utvecklingen i framtiden.

5.1 Internetspelens frammarsch under året

Under år 2004 har utvecklingen och lanseringen av spel på Internet och via andra interaktiva medier accelererat på många håll i världen, och Sverige är inte något undantag. I USA är det i dag i princip förbjudet att arrangera spel via Internet. Där pågår fortfarande en intensiv debatt om on-line-spelens vara eller inte vara. Spelbolagen flyttade därför sin verksamhet utomlands. Men även det har man försökt stävja på olika sätt. Man har till exempel en laglig rättighet att vägra betala en spelskuld. Detta har lett till att vissa kredit- och betalkortsföretag förbjuder sina kunder att använda deras kort för spel på Internet. The World Trade Organisation (WTO) har avgjort en tvist till Antigua och Barbudas fördel i fråga om USA:s möjligheter att begränsa amerikanska medborgares rätt att spela på webbplatser baserade på Antigua och Barbuda. I januari 2005 annonserade dessutom Isle of Man att man inom kort kommer att acceptera spel från kunder i USA. Detta leder med stor sannolikhet till att debatten kommer att intensifieras. Den största utvecklingen är att Internetspoker och vadslagningsbörserna fortsätter att locka kunder i stor omfattning. Både poker och vadslagningsbörser är exempel på spel där arrangörerna endast tillhandahåller en plattform som möjliggör spel och överföring av pengar. Andra spel som engagerar flera spelare i samma spel (multi-player

Fel! Okänt namn på

games) är exempelvis on-line-bingo, och även här kan konstateras att intresset är ökande från både spelare och arrangörer.

Personer som arbetar med behandling av spelmissbruk konstaterar en ökning av spelberoende som hör från spel via Internet. Att fastna i spelberoende via Internet bedöms som en större risk än vid traditionellt spel. Tillgängligheten ökar helt enkelt risken. De flesta har tillgång till datorer dygnet runt, vilket gör att man kan spela både hemma och på jobbet. Att spela om pengar via datorn ökar också risken för spelberoende eftersom missbruket är lättare att hemlighålla. Bedömaren hävdar att spel i tobaksbutik i princip inte kommer att finnas kvar inom tio år.

Eftersom Internetspelandet ökar har olika spelbolag haft specialerbjudanden, som "Satsa 200 kronor och vi ger dig 200". Vissa sajter lockar med att du kan bli din egen nätkasinoägare. Även Svenska Spel har lanserat en hemsida med nya spel och snabb registrering. Om man fyller i ett elektroniskt formulär kan man spela tre minuter senare. Spelet på Svenska Spels "direktkanal" (Internet) ökade också kraftigt från 730 miljoner kronor 2003 till 876 miljoner kronor 2004. Antalet spelare via svenskspel.se har ökat från ca 30 000 år 2000 till över en kvarts miljon. Folkrorelserna introducerade också några spel på Internet under 2003, men omsättningen är än så länge liten.

Av den reglerade spelmarknadens aktörer har ATG, AB Svenska Spel och Föreningen Spero haft försäljning över Internet. Det är samma aktörer som år 2003 och inga nya aktörer har tillkommit under år 2004. ATG har försäljning av samtliga sina spelformer på Internet. AB Svenska Spel har de flesta av sina produkter till försäljning över Internet och dessutom spelformerna Mixen och Lången via mobil. Den sammanlagda försäljningen över Internet uppgick under år 2004 till ca 1 720 miljoner kronor, vilket är 5 procent av den totala försäljningen av spel i Sverige. Svenska Spel har ansökt om möjligheten att öka möjligheten erbjuda spel via Internet. Om inte kasinolagen förbjudit Internetspel hade säkerligen även Casino Cosmopol ansökt om detsamma. Statens folkhälsoinstitut avstyrkte tillstånd mot bakgrund av de stora riskerna för spelberoende med Internetspel, men regeringen ser ut att gå emot sakkunskapens inrådan. Det är ett tydligt symptom på att staten, i den socialdemokratiska regeringens tappning, har blivit spelberoende.

5.2 Spel via mobiltelefoner på frammarsch

Användningen av tredje generationens mobilteknik har fått ett rejält uppsving under år 2004, och mycket talar för att övergången till den nya tekniken kommer att accelerera under åren 2005–2006. När antalet användare med tillgång till avancerade mobilterminaler med hög dataöverföringskapacitet är tillräckligt stort kommer naturligtvis också spelbolagen att erbjuda sina spel-tjänster i den mobila kanalen i allt större utsträckning. Under år 2004 har Föreningen Spero lanserat skraplotter i mobilen, och här använder man sig av en lösning som är baserad på en kombination av sms och mms (Multimedia Message Service) alternativt en kombination av prenumeration på Internet och mms.

5.3 Interaktiv tv (via digital-tv) i framtiden

En annan mycket intressant utveckling är att alltfler konsumenter får tillgång till interaktiv tv (iTV). I Sverige har övergången till interaktiv tv hittills gått ganska långsamt, men eftersom nedsläckningen av det analoga tv-nätet påbörjas under år 2005 är det troligt att övergången till digital-tv tar fart. En övergång till digital-tv innebär inte nödvändigtvis att den interaktiva tv:n får ökad spridning men den digitala tekniken underlättar spridningen av interaktiva tjänster. I Europa är det Storbritannien och Frankrike som har kommit längst när det gäller att erbjuda speltjänster via itv.

6 Spelberoende

Forskningen visar att cirka två procent av den vuxna befolkningen till och från har problem med sitt spelande, varav 0,6 procent har så allvarliga problem att de kan behöva hjälp. Sett i procent verkar det som ett litet problem, men när man talar om antalet människor betyder det att 125 000 personer spelar på ett sätt som är problematiskt. Cirka 25 000 personer har mycket allvarliga problem med sitt spelande och skulle behöva omedelbar hjälp för att komma ur sitt spelberoende. Spelberoende drabbar också alltfler, och liksom alla former av missbruk drabbar det såväl den enskilde som dennes familj och vänner. Den spelberoende försöker ofta upprätthålla en fasad av att läget är under kontroll, men beroendet resulterar så småningom i stora skulder och skadade familjerelationer. Det är hög tid att ta dessa problem på allvar och satsa på ett effektivt arbete för att förebygga spelberoendet.

Intresset för att spela poker på Internet har ökat explosionsartat det senaste halvåret. I dess kölvatten följer en flod av nya spelmissbrukare. Nätpoker visar sig vara intresserant för den som vill ha en intellektuell utmaning, och det är ofta personer som vill ha ett skicklighetsmoment. Unga män som studerar är en riskgrupp. Efter nyår har samtalen till stödlinjen som är pokerrelaterade ökat väldigt snabbt. Enligt Spelberoendes förening i Göteborg har 60 till 70 procent av dem som ringer till deras stödlinje problem med nätpoker. Många är unga killar som studerar. 30 procent av alla som ringer Spelinstitutet i Piteå personer som spelar poker på nätet, och i den Internetbaserade behandling mot spelmissbruk som Spelinstitutet i Piteå står bakom är 50 procent nätpokermissbrukare. Många av dem som hör av sig är män i åldern 18 till 26 år som inte har spelat tidigare.

Folkhälsoinstitutet (FHI) har utarbetat ett handlingsprogram mot spelberoende som innehåller ett stort antal väl genomarbetade förslag som regeringen måste verkställa. Kristdemokraterna ser positivt på förslagen, exempelvis satsningen på ett kraftfullt utbildnings- och forskningsprogram, stöd till utveckling och utvärdering av behandlingsalternativ, stöd till kamratföreningar och stödgrupper, förbättrad tillsyn av att regler som finns för att förhindra överdrivet spelande och spelande bland minderåriga följs och att brott/överträdelser skall leda till kännbara konsekvenser.

Fel! Okänt namn på

Svenska Spel bidrog 2004 med 3,7 miljarder kronor till statskassan. Samtidigt satsade regeringen via Folkhälsoinstitutet enbart 4 miljoner kronor på åtgärder för att motverka spelberoende. Under 2004 avsätter regeringen 9 miljoner kronor för att motverka spelmissbruk. Samtidigt kommer svenskarna att spela för över 35 miljarder kronor. Att dåvarande finansminister Ringholm hävdade att staten på två år (från 2002 till 2004) nästan har fyrdubblat stödet till insatser mot spelberoende och spelmissbruk spelar liten roll, eftersom insatsen är liten räknat i kronor. Kristdemokraterna anser att FHI borde få resurser för att genomföra den handlingsplan mot spelberoende som utarbetats.

Staten tar inte sitt ansvar på detta område och visar en övertro på det statliga spelmonopolets betydelse för att hålla nere spelberoendet. Regeringen verkar anse att så länge staten har ansvar för spelandet är det en garanti för att tillräckliga sociala skyddshänsyn tas och att spelberoende inte blir ett problem.

Även Kristdemokraterna anser att staten skall ha ett ansvar för spelmarknaden i Sverige och att vi skall ha en starkt reglerad spelmarknad. Det är dock ingen garanti för att spelandet inte leder till spelberoende eller att tillräckliga sociala skyddshänsyn tas, särskilt inte när det har visat sig att det brister i tillsynen av den svenska spelverksamheten. Att vinstpengar går till statens kassa minskar inte utslagningen av den som spelar bort sina pengar. Staten tar inte sitt ansvar på allvar. Några försöksprojekt, ett 020-nummer, krav på spelbolag att följa etiska regler, uppmaning till återhållsamhet i reklamen. Så ser i praktiken regeringens insatser ut för att hjälpa de cirka 125 000 personer i vårt land som är problemspelare eller spelberoende. Detta är ett steg i rätt riktning men räcker inte på långt när.

6.1 Ansvarsfrågan

Den nya socialtjänstlagen trädde i kraft den 1 januari 2002. Trots att Spelberoendes riksförbund och andra i olika sammanhang fört fram att det behövs ett förtydligande i socialtjänstlagen kring spelberoende gjordes detta inte i den nya lagtexten. De kommentarer som finns inskrivna under 4 kap. socialtjänstlagen som reglerar rätten till bistånd är otillräckliga. Erfarenheten har visat att det är svårt för socialtjänstemän att hitta stället.

Man vänder sig kanske i stället till sjukvården, som inte heller den har tillräckliga kunskaper om spelberoende. Det har visat sig att sjukvården gärna hänvisar klienten/patienten till socialtjänsten då den enligt lagen har det yttersta ansvaret för kommunens invånare.

Det borde vara en självklarhet att vården av ett missbruk som kan medföra katastrofala konsekvenser tydligt skall regleras i socialtjänstlagen. Det innebär inte att andra, till exempel sjukvården inte skall ta sitt ansvar utifrån klientens psykiska tillstånd. Ett samarbete mellan socialtjänst, sjukvård och även kriminalvård skall givetvis bedrivas på samma sätt som vid övriga beroendetillstånd. Detta bör ges regeringen till känna.

6.2 Behandling och behandlingshem

Kristdemokraterna anser att regeringen måste ta ett större ansvar för att motverka spelberoende och för att ta hand om dem som redan drabbats. Det handlar om kunskapsuppbyggnad bland berörda myndigheter men också om att bygga ut och förstärka de fåtal behandlingshem för spelberoende som finns. Enligt befintlig behandlingsforskning finns två effektiva behandlingsmetoder för spelberoende med vetenskapligt underlag. Det är kognitiv beteendeterapi (KBT) och motiverande samtal (MI). Således vet vi redan nu någorlunda väl vad vi bör satsa på när det gäller behandling av spelmissbrukare. Antalet platser för behandling är litet i förhållande till antalet missbrukare. Det behövs fler behandlingsplatser men också uppbyggnad av forskning om spelberoende. En professur i spelmissbruk bör inrättas.

Kristdemokraterna anser att det bör föras in bestämmelser i lotterilagen som stadgar att en viss procent av ett spelbolags intäkter skall gå till åtgärder för att förebygga spelmissbruk. **Denna andel bör vara högre än de cirka fem procent som Svenska Spel betalade förra året. För att återta kontrollen över den svenska spelmarknaden bör det även införas ett förbud för bankerna att förmedla betalningar för speltjänster till spel- och lotteriföretag som inte innehar en svensk spellicens.**

Det finns i dag ca 150 miljoner kronor i outtagna vinster varav Svenska Spel AB står för mer än 60 miljoner. Hälften av dessa pengar, ca 30 miljoner, går tillbaka till spelarna i form av jackpots och hälften går tillbaka till staten. Det vore rimligt att staten avsätter åtminstone en del av dessa till spelberoendeproblematiken. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

6.3 Sociala redovisningar

Det talas allt mer om etik och moral, om värden och värderingar i näringslivet. Under de senaste åren kan man se en tydlig trend mot att företag som försöker ta ett ansvar när det gäller en hållbar utveckling och/eller socialt och etiskt ansvarstagande väljer att redovisa detta genom så kallade frivilliga separata (icke-finansiella) redovisningar: hållbarhetsredovisningar eller sociala redovisningar. Från början var dessa ofta fokuserade på miljöansvar, men successivt har även socialt och etiskt ansvarstagande blivit viktiga delar i dessa redovisningar för en hållbar utveckling. Under 2004 har FAR (Föreningen för Auktoriserade Revisorer) gett ut en rekommendation för denna typ av granskningar. Det finns alltså i dag en väl utarbetad praxis för uppförande och granskning av dessa redovisningar.

Camelot är ett privatägt företag som på statlig licens driver spelverksamhet i Storbritannien. För att intensifiera sitt arbete med socialt ansvar och etiska frågor har företaget under de senaste åren publicerat fyra sociala redovisningar. Genom redovisningarna vill företaget skapa en ökad medvetenhet kring företagets verksamhet och naturligtvis få goodwill för sitt arbete med sociala frågor. Camelot har satt upp som målsättning att maximera inkomsterna till

Fel! Okänt namn på

vad de kallar goda ändamål (Good Causes) och till den engelska staten genom att driva lotterispel på det mest effektiva samt på det mest ansvarstagande sättet.

I den sociala redovisningen beskriver Camelot hur de strävar efter att bidra till ansvarsfullt spelande med målsättningen att hindra att människor kommer till skada och att stödja behandling när så är nödvändigt. Företaget redovisar hur detta skall göras genom att beskriva ett antal olika åtgärder. De säkerställer att design och marknadsföring av Nationallotteriets spel inte riktas mot ”sårbara” personer bland annat genom att genomföra 10 000 tester på designstadiet av nya spel. De har utarbetat ett system för att kontrollera att spelombuden inte säljer spel till underåriga. Varje år genomförs 10 000 kontroller av spelombuden med hjälp av ungdomar som ser underåriga ut. Om de inte klarar tredje besöket tas spelterminalerna bort. Camelot redogör också för sitt arbete med att göra ombudens lokaler tillgängliga för rörelsehindrade och hur ombuden skall vara delaktiga i att uppmärksamma och hjälpa spelare med problem.

I Sverige har vi två dominerande spelbolag, Svenska Spel och ATG, där Svenska Spel är det bolag som har absolut störst omsättning. Vi menar att dessa företag bör ta ett större ansvar än i dag för ett ansvarsfullt spelande och att de med större öppenhet skall redovisa detta arbete för allmänheten. Ett ökat socialt och etiskt ansvarstagande bör ligga i företagens intresse. För att sätta fokus på arbetet med ett ansvarsfullt spelande anser vi att staten bör kräva att företagen årligen gör separata sociala redovisningar där de redogör för sitt arbete med dessa frågor. För att öka trovärdigheten för redovisningarna och företagen bör dessa redovisningar vara granskade av externa revisionsbolag.

6.4 För in spelmissbruk i socialtjänstlagen

I propositionen ”Mål för folkhälsan” fastställde regeringen samhällets insatser för att hjälpa spelmissbrukare: minska skadeverkningarna av överdrivet spelande. Och nu kommer en av insatserna. Folkhälsoinstitutet skall utbilda 6 600 socialsekreterare, kommundienstämman och kriminalvårdare för att möta det ökande spelmissbruket.

Kristdemokraterna anser att det är bra att socionomerna lär sig känna igen ett spelmissbruk så att de kan göra en rätt utredning och visa vart den spelberoende kan vända sig. I dagsläget behöver dock inte socialtjänsten hjälpa en person som har problem med spel, förrän han eller hon är helt utblottad. Att kommunerna inte tvingas göra något i ett tidigare skede har medverkat till att man heller inte skaffat sig kunskaper i frågan. Kristdemokraterna anser därför att spelmissbruk skall skrivas in i socialtjänstlagen så att kommunerna tvingas hjälpa spelmissbrukare.

7 EU

EU-lotterier är inte harmoniserade inom EG-rätten. Svenska nationella regler om spel och lotterier påverkas dock av utvecklingen av EG-rätten. EU-kommissionens förslag av den 13 januari 2004, KOM(2004) 2 slutlig, till Europaparlamentets och Rådets direktiv om tjänster på den inre marknaden (tjänstedirektivet) innehåller bl.a. förslag till harmonisering av regler om speltjänster.

ENGSO (European Non-Governmental Sports Organisation, en paraplyorganisation för nationella idrottsorganisationer i över 40 länder) diskuterade frågan vid sin generalförsamling i Riga i april 2005. I ett gemensamt uttalande från konferensen sägs bl.a.: ”Öppnandet av nationella spelmarknader till bolag som erbjuder sina speltjänster utan statlig licens skulle resultera i en markant minskning av de resurser nationella spelbolag ställer till förfogande för allmännyttiga aktiviteter, som socialt arbete, kultur och idrott. Statliga myndigheter kommer inte att kunna kompensera dessa nedskärningar. Å våra medlemmars vägnar uppmanar vi därför de europeiska institutionerna att exkludera speltjänster från direktivet om tjänster på den inre marknaden för att på så sätt säkerställa existensen av den unika idrottsstrukturen och dess värdefulla bidrag till inom den Europeiska gemenskapen.” Kristdemokraterna instämmer i idrottsrörelsens synpunkt och anser att man bör exkludera speltjänster från direktivet om tjänster på den inre marknaden.

EU-kommissionens förslag av den 18 juni 2003, KOM(2003) 356 slutlig, till Europaparlamentets och Rådets direktiv om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden och om ändring av direktiven 84/450/EEG, 97/7/EG och 98/27/EG (direktiv om otillbörliga affärsmetoder), vilket bl.a. föreslår att marknadsföring genom pyramidspel alltid skall anses utgöra en otillbörlig marknadsföringsmetod i konsumentförhållanden. Förslaget definition av pyramidspel överensstämmer nästan ordagrant med lotterilagens definition, men saknar ytterligare ledning i hur bedömningen av om viss verksamhet är ett pyramidspel eller ej skall göras. Kristdemokraterna stöder förslaget, men anser att en tydlig definition av pyramidspel måste införas i direktivet.

Stockholm den 5 oktober 2004

Gunilla Tjernberg (kd)

Inger Davidson (kd)

Dan Kihlström (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Olle Sandahl (kd)

Sven Brus (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Torsten Lindström (kd)

Rosita Runegrund (kd)